

Αναστάσιμες προτυπώσεις στον Κανόνα του Πάσχα (Μιχαήλ Τρίτος, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπτουσία](#)

Κανένα άλλο υμνολογικό κείμενο δεν είναι σε θέση να εκφράσει με τόση δύναμη και πληρότητα τη λυτρωτική, υπαρξιακή και μεταφυσική διάσταση της Αναστάσεως, όσο ο ανυπέρβλητος κανόνας του αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού.

Πρόκειται για ένα αριστούργημα της βυζαντινής ποιήσεως και ένα από τα υπεροχότερα κείμενα της παγκόσμιας φιλολογικής παραγωγής. Γεμάτος υψηλής πνευματικότητας λυρικές εκφράσεις και σωστικά μηνύματα ο κανόνας του Δαμασκηνού αναγγέλλει στον άνθρωπο της κάθε εποχής «το φαιδρόν της αναστάσεως κήρυγμα» της καταργήσεως του θανάτου, της πληρότητας της ζωής και του εσχατολογικού θριάμβου. Κυρίως όμως τονίζει τις διαστάσεις και την ποιότητα της αναστάσιμης χαράς, υποδεικνύει τον τρόπο και θέτει τις προϋποθέσεις για τη θέα του Αναστάντος και ενισχύει τον άνθρωπο στην υπέρβαση του φυσικού και ηθικού κακού με το όραμα και τη βεβαιότητα της μετοχής «εν τη ανεσπέρω ημέρα της βασιλείας» Του.

Υπέροχες ποιητικές εκφράσεις, επιλογή των πλέον εντυπωσιακών λέξεων από το πλούσιο λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας, θερμή πνοή πίστεως και ελπίδας και κυρίως ξεχείλισμα δυνατών βιωματικών καταστάσεων είναι τα κύρια στοιχεία που συνθέτουν τη μεγαλωσύνη του υπέροχου αυτού κανόνα.

Ένα βασικό στοιχείο που παρατηρεί κανείς σ' αυτόν τον ύμνο είναι οι αναστάσιμες

παλαιοδιαθηκικές προτυπώσεις, που είναι διάχυτες σε όλα τα τροπάρια του κανόνα. Με τις σπουδαιότερες από αυτές θα ασχοληθούμε στο παρόν γιορταστικό άρθρο.

- Η πρώτη παλαιοδιαθηκική αναστάσιμη προτύπωση βρίσκεται στον ειρμό της πρώτης ωδής του κανόνα και αναφέρεται στη λέξη Πάσχα. Όπως είναι γνωστό, στα εβραϊκά η λέξη Πάσχα σημαίνει διάβαση. Για τους Εβραίους Πάσχα σήμαινε τη διάσωσή τους από τη δουλεία των Αιγυπτίων και την εγκατάστασή τους στη γη της επαγγελίας. Για τους χριστιανούς Πάσχα σημαίνει πέρασμα από το θάνατο στη ζωή, από τη σκλαβιά της αμαρτίας στην ελευθερία των τέκνων του Θεού, από τις αρνητικές δυνάμεις του κόσμου στις θετικές αναστάσιμες δυνάμεις. Και όπως τότε οι λυτρωμένοι από τη δουλεία του Φαραώ Εβραίοι έψαλλαν επινίκιο ύμνο, κατά παρόμοιο τρόπο ο νεός Ισραήλ της χάριτος ψέλνει τον ύμνο του θριάμβου, αφού ο Αναστάς Κύριος «εκ θανάτου προς ζωήν και εκ γης προς ουρανόν ημάς διεβίβασεν». Όπως γράφει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος «Το Πάσχα τούτο, το μέγατε και σεβάσμιον, φάσκα τοις Εβραίοις προσαγορεύεται, κατά την εκείνων φωνήν, δηλοί δε η φωνή την διάβασιν, ιστορικώς, δια την εξ Αιγύπτου προς την Χαναναϊαν φυγήν και μετανάστευσιν· πνευματικώς δε την εκ των κάτω προς τα άνω, και την γην της επαγγελίας πρόοδον και ανάβασιν».

- Δεύτερη αναστάσιμη προτύπωση είναι το «καινόν πόμα, το τερατουργούμενον ουκ εκ πέτρας αγόνου», όπως ψέλνει χαρακτηριστικά ο ιερός υμνογράφος στον ειρμό της γ' ωδής. Σύμφωνα με τη διήγηση του βιβλίου της Εξόδου, όταν οι Ισραηλίτες δίψασαν στην έρημο, ο Μωϋσής με τη ράβδο χτύπησε την άγονη πέτρα, από την οποία έρρευσε άφθονο νερό και ο λαός ξεδίψασε. Το γεγονός αυτό προτυπώνει το «καινόν πόμα», που εκπορεύεται από το ζωηφόρο τάφο της Ιερουσαλήμ και είναι πηγή αφθαρσίας. Πρόκειται για το θεοίδρυτο μυστήριο της θείας ευχαριστίας, το κατεξοχήν πασχάλιο δείπνο της εκκλησίας, που προσφέρεται «εις άφεσιν αμαρτιών και ζωήν αιώνιον». Με αυτή ο πιστός ζει το Πάσχα, το εκπληκτικό αυτό πέρασμα σε μια άλλη πραγματικότητα, «την άλλην βιοτήν της

αιωνίου απαρχήν».

- Στον ειρμό της δ' ωδής ο ιερός υμνογράφος με μοναδική ποιητική δεξιοτεχνία προσκαλεί τον προφήτη Αββακούμ για να κηρύξει την Ανάσταση. Ο προφήτης Αββακούμ προκειμένου να δεχθεί τον προφητικό λόγο «έστη επί της φυλακής και επέβη επί πέτρας». Ο υμνογράφος προσκαλεί τον Αββακούμ να σταθεί στην πνευματική πέτρα για να δείξει στην ανθρωπότητα τον «φασφόρον άγγελον», ο οποίος στέκεται δίπλα από το κενό μνημείο και αναγγέλλει στον κόσμο «ότι ανέστη Χριστός ως παντοδύναμος».

- Στο τρίτο τροπάριο της ίδιας ωδής ο Χριστός ονομάζεται «ενιαύσιος αμνός». Οι Εβραίοι για να θυμούνται τη σωτηρία τους από τη σκλαβιά των Αιγυπτίων θυσίαζαν τον πασχάλιο αμνό, που ήταν ενιαύσιος, δηλ. ενός έτους. Ο αμνός αυτός αποτελεί προτύπωση του αμνού της Καινής Διαθήκης, του Ιησού Χριστού, που θυσιάστηκε «υπέρ της του κόσμου ζωής και σωτηρίας». Η βρώση του πασχάλιου αμνού προτυπώνει το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, κατά την οποία προσφέρεται «εις βρώσιν και πόσιν τοις πιστοίς» ο Αμνός του Θεού.

- Το τέταρτο τροπάριο της δ' ωδής παραλληλίζει τον προφητάνακτα Δαβίδ με το λαό του Θεού. Όπως ο Δαβίδ, όταν οδήγησε την Κιβωτό της Διαθήκης από την πόλη Ιαρίμ στα Ιεροσόλυμα, χόρευε από χαρά για το μεγάλο εκείνο γεγονός, έτσι και το χριστεπώνυμο πλήρωμα της Εκκλησίας ευφραίνεται, βλέποντας «την των συμβόλων έκβασιν» να εκπληρώνεται στο μεγάλο γεγονός της Αναστάσεως. Η Εκκλησία, ως η νέα κιβωτός της χάριτος, θεμελιώθηκε στη δύναμη του σταυρού και της Αναστάσεως, γι' αυτό είναι αμετακίνητη στο διηνεκές.

- Η περιπέτεια του Ιωνά παρουσιάζεται στον ειρμό της στ' ωδής ως μία από τις σπουδαιότερες προτυπώσεις της Αναστάσεως. Όπως είναι γνωστό, ο Ιωνάς πήρε εντολή από το Θεό να κηρύξει μετάνοια στην πόλη Νινευί. Απείθησε όμως στη θεϊκή εντολή και επιβιβάστηκε σε πλοίο για να μεταβεί στην πόλη Θαρσίς. Γι' αυτό και τιμωρήθηκε από το Θεό. Το πλοίο στο οποίο επέβαινε κινδύνευσε να καταποντισθεί. Ο Ιωνάς, έχοντας συναίσθηση της αμαρτωλότητάς του, ζήτησε από το πλήρωμα να τον ρίξει στη θάλασσα, κάτι που έγινε. Με εντολή του Θεού θαλάσσιο κήτος κατάπιε τον Ιωνά, ο οποίος έμεινε στην κοιλιά του τρεις ημέρες και τρεις νύχτες. Τελικά το κήτος έβγαλε τον προφήτη στην ξηρά και εκείνος πήγε στη Νινευί για να εκτελέσει τη θεϊκή εντολή. Η παραμονή του Ιωνά στην κοιλιά του κήτους και η θαυμαστή έξοδός του από αυτό αποτελούν προεικονίσεις της τριήμερου ταφής και Αναστάσεως του Χριστού.

Ο ίδιος ο Κύριος είχε χρησιμοποιήσει την περίπτωση του Ιωνά ως προτύπωση της τριήμερου ταφής και Αναστάσεώς του. «Ὡσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνάς ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας».

- Ο Μωσής είχε ονομάσει τη μεγάλη ημέρα του εβραϊκού Πάσχα κλητή και αγία ημέρα. «Και η ημέρα η πρώτη κληθήσεται αγία και η ημέρα η εβδόμη κλητή αγία ἔσται υμίν». Κλητή ονομάστηκε η ημέρα του εβραϊκού Πάσχα, γιατί εκλέχτηκε από τον ίδιο το Θεό. Αγία, γιατί ήταν αφιερωμένη σ' Αυτόν. Τις φράσεις κλητή και αγία χρησιμοποιεί και ο ιερός υμνογράφος στον ειρμό της η' ωδής του κανόνα του Πάσχα. Κλητή, γιατί αποτελεί «τον αιώνιον σαββατισμόν, την ημέραν την ογδόην, ως απαρχήν του μυστηριακού χρόνου της Βασιλείας, ως αφετηρία ανακαινώσεως του σύμπαντος». Αγία, γιατί είναι η κατ' εξοχήν ημέρα, που είναι αφιερωμένη στον

Κύριο.

• Στον ειρμό της θ' ωδής ο υμνογράφος επεξεργάζεται ποιητικά και προσαρμόζει στην αναστάσιμη δόξα της Εκκλησίας την προφητεία του Ησαΐα: «Φωτίζου, φωτίζου Ιερουσαλήμ, ήκει γαρ σου το φως, και η δόξα Κυρίου επί σε ανατέταλκεν». Από αυτή την προφητεία προέρχεται ο ύμνος «φωτίζου, φωτίζου, η νέα Ιερουσαλήμ, η γάρ δόξα Κυρίου επί σε ανέτειλε». Με τη φράση «Νέα Ιερουσαλήμ» εννοείται η Εκκλησία και με τη φράση «δόξα Κυρίου» η ένδοξη Ανάσταση του Χριστού, από την οποία εκπορεύεται η θεϊκή δόξα.

Η Ανάσταση του Χριστού, η οποία προτυπώνεται θαυμάσια στον κανόνα του Πάσχα με πολλές παλαιοδιαθηκικές προεικονίσεις, αποτελεί θριαμβευτικό γεγονός καθολικής σημασίας και δυνάμεως. Με την Ανάσταση συντρίβεται η δύναμη του διαβόλου, νεκρώνεται ο θάνατος, εξαφανίζεται η φθορά. Γι' αυτό αποτελεί την κατεξοχή «εορτών εορτή και πανήγυριν πανηγύρεων». Δικαιολογημένα, ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος αναφωνεί «...Σήμερον σωτηρία τω κόσμω, όσος τε ορατός, και όσος άόρατος. Χριστός εκ νεκρών, συνεγείρεσθε, Χριστός εις εαυτόν, επανέρχεσθε, Χριστός εκ τάφων, ελευθερώθητε των δεσμών της αμαρτίας. Πύλαι άδου ανοίγονται, και θάνατος καταλύεται, και ο παλαιός Αδάμ αποτίθεται, και ο νέος συμπληρούται, ει τις εν Χριστώ καινή κτίσις, ανακαινίζεσθε...».

ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ, 19/04/2014